

L'AGRE DE LA TERRA

BRUIXES A

No tot han de ser calamitats i desgràcies a la nostra ciutat. No negant pas ni oblidant que la degradació és ben perceptible en moltes de les facetes de la vida ciutadana, hem de reconèixer que a Sabadell també s'hi esdevenen de tant en tant, i en parcel·les molt concretes del seu ampli panorama, coses senzillament bones, positives, que cal registrar i posar en relleu per tal de fer, a nivell d'informació general, el degut contrapès a les altres. Aleshores el saldo potser no serà tan catastròfic.

Cenyint-nos a la que anomenariem vida cultural -que, dit sigui de passada, cada dia resulta més difícil de definir degut a la munió d'elements confusionaris que s'hi van introduint-, potser convindria subratllar una molt concreta tasca editorial de caràcter genuïnament sabadellenc, local i localista, que s'hi està desenrotllant i que té aires de prosseguir en el futur, salvats, naturalment, els imponderables que l'avenir ens reserva. Es tracta -i això crec que constitueix un factor molt important per a la ciutat- de quelcom que, si bé sintonitza amb les realitats de l'hora present, té un marcat to de continuïtat i d'enllaç amb el pretèrit de l'esperit sabadellenc manifestat ja abans en tasques d'aquesta mena, com poden ésser la de l'equip de La Mirada i la de la Biblioteca Sabadellenc, que foren realitzacions molt estimables en el Sabadell d'allà els anys vint i trenta; tasques que, havent quedat truncades per la nostra fatídica guerra, foren reempreses en una determinada direcció -i, malauradament, sense l'èxit que hom desitjava- vers els anys cinquanta amb la Biblioteca Sabadell, promoguda per Ramon Bardés.

Sí, constatem-ho amb satisfacció: amb el darrer que ha aparegut, ja són cinc els volums que ens ofereix Amics de les Arts i les Lletres en aquesta Biblioteca Quadern que ha sorgit a l'entorn de la revista d'aquest nom que, al llarg de l'any, va sortint amb periodicitat bimestral d'ençà de l'abril de 1978 i que representa un esforç molt estimable encaminat a revifar i normalitzar un sector ple de possibilitats culturals del panorama sabadellenc. Els cinc volums que constitueixen els primers números de la novel·la Biblioteca són -recordem-ho per tal de fornir un "aide-memoire" als distrets-els següents: "De les eixides", amb dibuixos d'Agustí Masvidal i text de Joan Cuscó, editat l'any 1980; "Una història de Sabadell per a tots", de Josep Torrella, aparegut el 1981; "La darrera nit", novel·la de Ramon Moix -valuós poeta i escriptor de ca-

sa, suara traspassat- que es publicà el 1982; "Dels carrers de Sabadell", dels esmentats Masvidal i Cuscó, que aparegué el mateix any; i finalment, el llibre de memòries de Josep Torrella "Amb la ciutat a l'hora del record", que fou novetat a la Diada del Llibre d'enguany.

Resulta satisfactori poder registrar, no solament l'existència d'aquesta tasca editora en el Sabadell dels nostres dies, sinó també la favorable resposta que li estan donant els sabadellencs, tots els quals, diria jo, estan en condicions de valorar, i molts d'ells d'assaborir i tot, llibres com els que acabo d'esmentar, cosa que potser no es podria afirmar si ens referíssim a altres menes de producció, anomenada més enfàticament literària, que es diu situada a la proa de les tendències -gairebé demencials, amb perdó de James Joyce i altres escriptors d'arreu del planeta, i també, doncs, de casa nostra- de les lletres hodiernes. Resulta evident que encara no s'han desorbitat massa les coses i que els nostres conciutadans saben distingir els diversos nivells i les diverses facetes de la cultura, la qual cosa els permet de navegar sense que el seu vaixell, fràgil com és, s'enfonsi en ésser castigat pels vents furiosos que l'ataquen des de tots els punts cardinals.

Potser no caldria dir que és molt vari el valor intrínsec de les obres que, aplegades, constitueixen aquesta novella Biblioteca. En tot cas, guardem-nos de posar-les totes en el mateix sac i sapiguem reconèixer en cada una d'elles l'exacte nivell i to que li ha donat el seu autor, els seus coautors en alguns casos. El qui les llegeixi ja pot saber una mica què ha d'esperar trobar-hi a l'endinsar-se en les pàgines del volum que té a les mans i que "a priori" ha valorat donant un generós vot de confiança a qui sigui pel sol fet d'haver volgut aportar la seva contribució a enriquir, al marge de qualsevol ambició de lucre, el patrimoni espiritual de la ciutat. Perquè sap que aquests llibres de caràcter deliberadament local, domèstic diríem, tenen com a denominador comú aquella sentida impossible d'aconseguir artificialment que se'n diu "l'agre de la terra", que no els priva pas de tenir molta volada, però que revela l'ambició fonamental de donar una bona testimoniança del què es l'arrelament en un lloc geogràfic i en una comunitat humana amb un considerable gruix d'història.

Pere Roca i Garriga

Publicat al "D. de S." de 7 juny 1983

A començos del segle XVIII hi hagué a tot Catalunya una veritable invasió de bruixeria seguida naturalment dels conseqüents processos. Tants i tants foren aquests que Felip II deia l'any 1620 en una carta al Virrei del Principat, el Duc d'Alcalá: "*Tengo entendido que hay gran cantidad de bruxas en este Principado*" i recomanava en la carta que es concedís un perdó general per castigar després amb més rigor els reincidents. Ja Josep Masferrer i Arquimbau en "*La Renaixensa*" del 31 d'agost de 1878 ens descriu un procés de bruixeria a Savassona del 21 de febrer de 1618; uns anys més tard Menéndez i Pelayo en la seva "*Historia de los Heterodoxos Españoles*", del 1882, ens parla de diversos processos de bruixeria a Vic, documentació estudiada més a fons per Antoni Pladevall en el seu llibre "*Persecució de bruixes a les comarques de Vic a principis del segle XVIII*" publicat l'any 1971; a la revista "*Ausa*" ens en havia parlat ja Federico Sena l'any 1968. Jaume Prat i Vila, l'any 1981 i en "*Miscelània d'Estudis Bages*" ens parla de les bruixes de Santpedor de darreries de 1618; Albert Benet i Clarà en la revista manresana "*Dovella*" del setembre-octubre de 1982 ens parla també de la bruixeria al Bages; i en els "*Quaderns d'Estudis Sallentins*", n.º 2 del 1983, el mateix Albert Benet fa una descripció del procés de Joana la Negra, una bruixa Sallentina.

Tot i que en diverses d'aquestes obres es fa alguna referència a bruixes al Vallès, -especialment en l'obra citada de Pladevall- poques dades concretes s'en tenien.

La primera notícia de bruixeria a Sabadell ens la dona l'acord del Comú de Sabadell, que podem llegir en les "*Ordinacions de la Universitat de la Vila i Terme de Sabadell*" i que amb una data de 21 d'octubre de 1619 diu: "*Determinaren que sia dada facultat als senyors Consellers de*

SABADELL

Per Joan Alsina i Giralt

Representació d'un sàbat (reunió nocturna de bruixes i bruixots per a celebrar llur festa en homenatge al diable). Davant del dimoni, que ocupa el tron, un home agenollat adjura, pel que es veu, de la seva fe cristiana. Dessota, una bruixa besa les natges a un diable. A la part superior esquerra una altra bruixa provoca una tempesta mitjançant la coccio d'un sortilegi. (D'un manuscrit de l'època -Wickiana-. Biblioteca Central de Zurich).

que fassen una cerca per la present vila a effecte de fer venir lo home qui coneix les bruixes i si es troben diners per lo gasto de fer-lo venir estiga en llibertat de dits senyors Consellers". Pocs dies després, en l'acta del 17 de novembre, s'en torna a parlar: "Atès que en la vila de Caldes tenen capturades moltes dones que estan conuentsades de bruixes, i se enten que en la present vila i terme hi hauria algunes socies llurs, les quals en lo acte de tortura se enten seran descobertes si acàs se fa instancia i part formada per part de la Universitat, que per ço sia feta instancia i part formada contra les que seran trobades esser delinqüentes i complices en dites bruixeries..." i, segueix dient l'acta, que sigui gastat tot el que convingui per procedir contra dites bruixes.

La darrera cita que es troba en les "Ordinacions" és del 18 de desembre en la que es determina que siguin elegides tres persones del Consell, una de cada braç, per a que tractin totes les qüestions referents a la persecució.

Res més diuen les "Ordinacions" en referència a aquest tema.

En el llibre del Clavari, amb data del primer de gener de 1620, hi trobem la nota: "Despedida pòlissa a Melcior Amat per portar lo procés de les bruixes".

Això és tot el que sabem fins ara. Bosch i Cardellach i Carreras recu-

llen aquestes informacions i atribueixen els processos de les bruixes de Caldes i de les de Castellar a la Cúria de Sabadell. No fou però així ja que el processos foren portats per les respectives Cúries de Caldes i de Castellar, tot i que els d'aquesta darrera vila foren realitzats a Sabadell però per la Cúria de Castellar i en virtut de "territori concedit".

Recentment s'ha trobat a l'Arxiu Històric de Sabadell un voluminós plec que conté còpies del procés de Caldes (probablement les que havia "portat" el Melcior Amat que cita la nota del Clavari) i els originals del procés de les bruixes de Castellar.

El procés de les bruixes de Caldes va començar el 6 de juny de 1619 en que es notifica l'empresonament d'unes dones acusades de bruixeria. No hi ha, en la documentació trobada notícies de l'interrogatori ni de la sentència; la documentació trobada és dels interrogatoris de tortura posteriors a la condemna. Les acusades i inculpades foren Eulàlia Puig Braga, Caterina David, Margarida Pujol Ras, Elisabeta Rossell i Magdalena del Pont, totes de Caldes de Montbui i Francina Marrast, de Palau Solitar.

Totes varen ser condemnades a tortura i mort a la forca. Els processos de tortura foren fets en una casa de Josep Bonvilar, pagès de Caldes, del 6 al 26 de novembre del mateix any 1619. De les execucions no en sa-

bem la data exacta però devien fer-se immediatament després de la tortura ja que en un dels documents referents a la denúncia de les acusades de bruixeria a Castellar es diu que aquestes eren "sòcies d'algunes altres bruixes que pocs dies fa son estades penjades en la vila de Caldes".

Aquesta denúncia de bruixes a Castellar fou feta a darreries de novembre i contra Violant Carnera, de Les Arenes i Jerònima Muntada i Eulàlia Oliveres i Saulet de Les Fàbregues de Castellar.

D'aquest procés en tenim la declaració d'un testimoni, i els interrogatoris de les acusades, durant els quals negaren que haguessin fet cap acte de bruixeria; foren però condemnades a tortura i a ser penjades a la forca.

Durant els actes de tortura totes tres reconegueren esser bruixes i digueren que en els aplecs de bruixes a que havien assistit hi trobaren sempre a Joana Sol i a Guillema Robert, "gavatxes que estan en la vila de Sabadell i que també hi havia «na Romaguera» que avui es diu Vallcorba per ser casada en darreres nocs amb Vallcorba, habitant en la vila de Sabadell".

Si fou espontània la denúncia o suggerida i forçada per la tortura no ho sabem mai; però probablement d'aquesta denúncia en vingué el procés i la sentència de les acusades de bruixeria a Sabadell.

És una
gentilesa de

Trofeus-Copes-Medalles-Insígnies-Clauers-Rètols-Plaques
commemoratives- Etc. Treballs especials en bronze i aliatges.
Arimón, 113-117 - Tels. 725 49 77 i 725 41 87 — SABADELL

Del seu procés i sentència no n'ha aparegut fins ara cap documentació. Sabem però que dues acusades de bruixeria foren penjades a Sabadell.

No en tindriem cap notícia si no fos per unes declaracions, trobades també entre els papers de la Cúria, de tres testimonis que declaren en una causa datada el 18 de febrer de 1620 i en la que tots tres declaren practica-ment el mateix; la declaració d'un d'ells diu, en part,: *"Esteve Dostes, teixidor de draps de llana de la vila de Sabadell, de quaranta anys, poc més o manco, testimoni sol.licitat per la Cúria, diu: Senyor, jo he vist sen- tenciar a mort a Joana Sol i a Guille- ma Roberta les quals penjaren en la plaça pública de Sabadell per brui- xes, les quals tinc entès les penjaren després en altres forques en el terme de Sabadell en lo lloc anomenat Les Termes i tinc entès que han enderro- cat dites forques i s'en han emporta- da dita Sol..."*

Per aquesta declaració sabem que a Sabadell foren jutjades -hem de suposar-ho ja que no en tenim la do- cumentació de les causes-, condem- nades a mort i penjades dues acusa- des de bruixeria: Joana Sol i Guille- ma Roberta. De na Romaguera o Vallcorba, també acusada en les de- claracions de les bruixes de Castellar, no en sabem res.

Que tots aquests processos i ajusti- ciament de bruixes creaven una psi- cosi col.lectiva persecutòria ens ho demostra un document del 15 de de- setembre de 1619 en el que la Universi- tat de Sant Esteve de Ripollet s'adreça a la Cúria de Castellar de- manant detalls del procés i en el que un dels testimonis que intervenen en dit document diu: *"...és veu i fama pública que en lo terme de Sant Este- ve de Ripollet hi hauria algunes do- nes que es té per cert serien i son brui- xes i hetxiceres i que han usat i usen de l'art de bruixeria i també he entès i vist que d'alguns anys ençà han cai- gudes moltes pedregades, boires i neules que han donat molt grandís- sims danys als fruits de la terra i per conseqüent als habitants i particulars de dit terme i que de dits danys i pe- dregades serien causa dites bruixes i hetxisseres..."*

Així anaven els processos i la per- secució de la bruixeria a inicis del se- gle XVII. ■

EL FENÒMEN TEATRAL A SABADELL

Per Josep Torrella

La joventut actual -la que se sent impulsada per alguna inquietud, cal entendre- està recuperant l'interès en- vers el fet escènic. Des de feia anys, tants com un mig segle, el cinema ha- via acaparat l'atenció de les masses tot aconseguint que es desentengues- sin del teatre; a tal extrem que aquest semblava destinat a extinció. Sobre- tot la gent jove havia deixat de creure en el teatre; el tenia com un especta- cle anacrònic, pràcticament obsolet. No li era possible de sentir-se atreta per l'art escènic, amb el seu conven- cionalisme, el seu artifici, les seves li- mitacions, després d'haver-se acostu- mat a la riquesa de mitjans i de possi- bilitats del cinema, especialment des que aquest havia conquerit el do de la paraula i de la música, i més tard l'enlluernament del color.

Els qui vam venir al món a princi- pis del segle vam ser testimonis del creixent predomini del cinema -recent nascut amb el canvi de centúria- a mesura que anava perfeccionant les seves eines tècniques i, amb elles, el seu llenguatge expressiu. Predomini que suposava el progressiu retrocés del teatre, el qual acabà sostenint-se amb una certa permanència només que a les ciutats cosmopolites o en re- ductes minoritaris.

Però anem quedant pocs que po- guem evocar com a testimonis vivents la gran febre teatral de la segona mei- tat del segle passat i de la primera dè- cada del nostre segle. De forma que

resulta molt difícil, sobretot per a les generacions posteriors a la guerra ci- vil, de capir aquell apassionament. Cal saber imaginar-se un món sense cinema, sense televisió, sense ràdio, sense futbol. El teatre era l'únic es- plai en el qual convergien les masses, de totes edats, de tots nivells socials. Restava el ball, que aplegava el jo- vent, i els espaiosos salons cafè, que reunien els homes, principalment els casats. El predomini del teatre era doncs, indiscutible.

En acabar el vuitcents, Sabadell, una ciutat d'uns vint-i-tres mil habi- tants, comptava amb quatre edificis aixecats expressament per a l'especta- cle escènic. Eren, per ordre cronolò- gic, el Principal, el Camps, el Cer- vantes i l'Euterpe. El teatre no era aleshores un luxe, una diversió reser- vada a les classes alta i mitja; les di- verses categories de localitats -llotja, platea i entrada general (el popular "galliner") -permetien als obrers la concurrència sovintejada al teatre, tot i que venien formacions de totes categories, àdhuc estrangeres, i es feia òpera. Fins dintre la primera dè- cada del noucents no es va començar a conèixer a Sabadell el cinema, i en- cara de moment a intermitències i amb mitjans molt rudimentaris; el seu afiançament, amb absorció d'edi- ficis teatrals i de públics massius, es va anar produint dintre la segona dè- cada.

I encara hem de pensar en la doble

És una gentilesa de

SERVEI DE REPARACIONS FOTO-CINEMA-VIDEOS-HI.FI
Advocat Cirera, 8 Dpt. 16 - (Davant Ajuntament)
Telèfon 726 13 35 - SABADELL